

PROOEMIUM GENERALE

Quae Luysii Legionensis opera ante nos edita fuere, certe sufficent ad praeciarum theologi ac scripturarum nomen auctori comparandum: ejus, enim, momenti sunt, in eaque a doctoribus aestimatione semper habita, ut Luy-
sium ad eminens inter suae ac posteriorum actatum Magis-
tros fastigium evexerint. At cuncta sint omnibusque talia
videantur, minime caeteris, quae Mag. Legionensis scri-
psit aut in studentium usum rededit, quaque nondum as-
pexere lucem, numero, antiquitate, sed neque illa auctori-
tate qua Luysius apud amicos ac discipulos gaudebat,
praestantiora habebuntur. Nam scripta quae Luysii ad-
huc viventis laudi praecipuo suffragata fuere, ea fere om-
nia, incuria hominum ac temporum vicissitudinibus, vel
amissa sunt, vel hucusque, magno litterarum detrimen-
to, inedita, doctoribus ipsis plerisque ignota, latebant, eo
usque ut vix inventri potuerit, qui earum percelebrium de
rebus theologicis preelectionum, quibus amicorum et disci-
pulorum inusitatim affectum, et comprofessorum aemula-
tionem ac invidentiam in se Luysius concitavit, rationem
aliquam redderet. Eadem pene ignoratione manebant opus-
cula, si perpaucia, quae ab auctore ipso praeolo manda-
ta fuere, excipientur, majorique praetio habenda quo vali-
diori ratione ad ea dictanda Mag. Legionensis videbatur

inductus, quibus et cathedras in agone, et studiorum gradus cunctorum plausu obtinuit. Sed neque ipsa opera expositiva, quae caetera Luyssi scripta divulgatione longe superant, potiorem in hac re sortem nacta, ad eam dove-
nere notitiam, qua pro auctoris perillustri nomine atque ipsorum operum utilitate ac praestantia, communi docto-
rum judicio, frui oportebat.

Hujus, autem, plorandae oblivionis, qua Luysius in posterioribus ac in postrema nostra praesertim aetate, tametsi eximia vatis scriptorisque fama inter primos hispanarum litterarum cultores eminuisse, vix ut theologus ac sacrorum Bibliorum explanator agnosceretur, non una simplex causa, sed multiplex ac complexa inveniri poterit. At prima omnium nobis, qui inter praecellaras alias ejus animi dotes candorem modestiamque excolluisse dignovimus, semper ea visa est, quae ex humili de se suisque rebus aestimatione emergebat. A natura namque ipsa, si ita loqui fas est, et quasi ex spontanea cordis impulsione piis meditationibus deditus; laudationem ac saeculi honorem ita exosus, ut hominum lenocinia ejus animum non tam emolirentur, quam fastidirent; inconsititia denique favoris, fortunaeque mutationes ex propriarum rerum vario successu plane eductus, nihil eorum, quae animo vano ac siipsius studioso satisfacere saepe solent, illum movere poterat ad ambientum scriptoris nomen suorum laborum evulgatione. Alte ipsi persuasum erat scripta in studentium usum utpote presse nec sufficienti elaborata sollicitudine, minime typis esse committenda quin auctor, ea omnia politiori forma, iterata correctione ac studio donaret. Nec Luysius ab illa opinione, et, ut ita dicam, timidioris animi sententia, amicorum suasiones dimovere, qui, ipso teste, eum admonuerant fore hujusmodi scripta alios suo nomine edere, expoliata uti propria venditantes. Ea tantum ratio ad propria opera castiganda edendaque illum impulit, quod cum allii *pudoris et aequitatis obliiti*, ut

perbelle ipse ait, alieno nomine praeolo ea traderent, non qualia scripta fuere, sed hinc inde gnare adulterata impi-
merentur, quo facilis hujus rei fautores turpe suum opus celarent.

His accedit Superiorum auctoritas; vix enim elapsو anno ab absolute in causa fidei a Sto. Inquisitionis Officio Luysto impertita, P. Petrus Suarez, Augustinianae Provin-
ciae Castellae pro tempore Praepositus, praecemptum eidem indixit, quo virtute sanctae obedientiae omnia a se scripta opera in editionem pararet, atque expositionem Canticorum, quam paratam et castigatam illum habere cerebat, nulla interposita excusatione, quantocius cudentam sus-
cipere. Hinc denique factum est, ut quaedam Mag. Legionensis scripta in lucem prodirent, quae, uti caetera, inci-
ta adhuc permanerent, nisi auctor ad id quodammodo coactus fuisset importunis amicorum sollicitationibus, apum litterarum studioso agendi more, ac praecipue Su-
periorum voluntate, cui ultius resistere non licebat Luy-
sius, qui religiosae observantiae exemplar in rebus etiam arduis semper se praecubuit.

Explanationem igitur in Cantica latine redactam, Luy-
sius, doctorum omnium plausu, praeolo tradidit Salmanticae anno 1580; cui etiam, alia tamen foliorum numeratione,
adjunxit Commentarium psalmi xxvi. Quae singularem
acceptationem magnumque emporum ac lectorum num-
erum habuisse videntur, cum non multo post, anno scilicet
1582, novam utriusque Commentarii editionem Mag. Legionensis, exhaustis prioris exemplaribus, parare debuisset.
Ea ipsa iterum 1589 Luysius Salmanticae publici juris fe-
cit; sed expositionem Canticorum, quae in prioribus editio-
nibus duplice tantum explanationis genere constabat, litte-
rali scilicet et morali, tertio eam magnopere locupletavit,
quo mysticam hujus arcani libri significationem pie ac docte
lectoribus aperit. Neque id tantum postremam hanc editio-
nem ampliorem aestimabiliorumque fecit; sed ea de causa

praecipue commemoranda a nobis videtur, quod illam Luysius aliorum librorum Commentariis auxit; una, enim, cum explanationibus supra memoratis, tunc primo prodiere Expositiones in Abdiam et in Epistolam ad Galatas, pari simul doctrina ac formae elegantia elaboratae. Sequenti, denique, anno in lucem exit opusculum: *De utriusque Agni immolationis legitimo tempore*, quo Luysius magnam inter doctos circa Paschae tempus disceptationem promovit. Sed nihil ulterius edendi opportunity fuit, nam paulo post, anno videlicet 1591, ex hac vita in splendorem, quam selectissimis versibus ipse cecinerat, beatorum animorum perpetuam regionem migravit. Si, tamen, operibus latine scriptis ea adnumerentur, quae vernacula lingua exaravit, uti libri de Nominibus Christi (*Los Nombres de Cristo*), in Job commentaria (*Exposición de Job*), de perfectae uxoris exemplari (*La perfecta Casada*) aliisque minoris momenti, quae omnia redacta ac nonnulla typis commissa intra unius decennii fuere, cum interea ad alias gravissimorum negotiorum expeditiones animum saepe divertisset, ingenue fatidum est Luysium superiorum ac amicorum desiderii plene gessisse morem.

At Luysii morte caetera ejus scripta, quae ad praelium magna ex parte parata illum reliquisse constat, dispersiuntur, nisi ejus in Religione fratres, proprii Ordinis decori providentes, laudabile cadem edendi et efficax propositum conceperint. Patribus praesertim Salmanticensibus, quos inter religiosam ipse vitam fere totam Luysius transgit, quorunque domui scripta ipsius ac res in usum fuerit, id non tantum in mentem venisse compertum est, sed eos, vix anno a Luysii morte transacto, decrevisse propriis expensis Expositionem Job, quam vernacula compositam Luysius reliquit, quam primum eudere; nec multo post, eodem animi consilio, iterum ab eorumdem superiore, Praeposito scilicet Provinciae Castellae, enixe deprecabantur, ut Fr. Basilium Pontium Legionensem, doctissimum egre-

giumque virum, Luysii nepotem ac studiosum discipulum, in domum salmantensem se transferre permetteret, quo Mag. Legionensis opera inedita ordinaret et ad edendum pararet. Basili Pontii ad hoc muneris electio certe consultissima extitit; tot quippe ipse Luysio tamque validis non minibus devinctus erat, fraternitate nimurum religiosa, discipulatu, ipso denique sanguinis vinculo, ut nemo alias adesse recte putabatur, qui totum id munus in se laetus susiperet ac diligenter in optatum duceret finem.

Dubium, tamen, est, an Basili studio aliquod Mag. Legionensis scriptum editum demum fuerit; idque praecepit disceptationi judicioque vario in hac re occasionem praebet, quod Explanatio in Job, hispane a Luysio concecinata, quaque jam ab ipso auctore plane disposita, et, teste Basilio, propediem edenda, minime publicae luci patuit. Unde nobis verosimiliter videtur, Basilium non aliud opus typis mandasse, nisi opusculum *De utriusque...* quod Luysius postremo ejus vitae anno jam ediderat. Quoad vero Commentarium in Job attinet, nullam tunc ejus editionem factam fuisse censemus, cum nullum unquam illius exemplar se vidisse ullus scriptor tradat, neque PP., quorum studio ac sollicitudine id Commentarium anno 1829 juris publici fiebat, alterius editionis rationem reddant; immo ipsi suam omnium priorem esse arbitrentur. Ex Basili ipsius testimonio, nihil aliud praeterea colligi potest, nisi quod hujusmodi explanationem plane dispositam haberet, et in dies eam editurum esse promitteret. Pro diligentia isto muneri a Basilio adhibita argumentum adduci semper poterit, etiam si illud ad finem perducere nequiventerit, quod varia Luysii scripta, partim ab auctore ipso digesta, partim vero incorrecta inordinateque ab eo relicta, Basilius collegerit, ordinari, corroxerit, et ita disposuerit, ut quamprimum praelo committi possent. Neque id tantum laboris in gratiam carissimi avunculi sui ac Magistri insumpsit, sed illius gloriam variis aliis rationibus promovit: ipse, enim,

propositiones Luysii de auctoritate Vulgatae, paulo antea tam acri contentione discussas, et a quibusdam etiam censura theologicā inustas; proprio signavit nomine, defendit atque tuitus est; opusculum praeterea *De utriusque Agni immolatione*, quod post Luysii mortem objectionibus ac vellelationibus expositum fuisse dicitur, validis argumentis ab invidorum calumniis vindicavit, opere ad id edito *De Agno typico*; vix denique quaestio reperiatur aliqua, ex his, quas de theologis rebus Basilius scripsit, qua Luysii nomen et doctrinam, qualibet data occasione, hinc inde non commendaverit, adeo ut tanti magistri sententiarum expicator ac sectator potius, quam auctor in propriis etiam libris saepe saepius exhibeat.

Caeterum, Basilio emortuo, quin munus sibi commissum tandem perficeret valeret, latina Luysii opera, oblivione quadam affecta videntur. Nam licet Nostrates nunquam eorum plene memoriam exuerint; sed ea, uti Basilius reliquit, collecta ac ordinata asservarent, alio distracti, ab editione peragenda per aliquod tempus animum dimovere. At id, in aliorum operum Luysii, quae antea edi nequiverant, vel quia inopportunitum videbatur, vel quia incorrectione aliqua laborabant, profectum et utilitatem cessisse compertum est. Quae namque hispane scripta Luysius tradidit, parem illis operibus aestimationem habere, ubi remque lectoribus fructum datura recte PP. nostri consentes, in id praecepit intenderunt animum, ut haec primum opera publici juris fierent. Forsan Nostrates a prima operum poeticonum Luysii editione, cura per celebris Francisci Quevedo anno 1631 excusa, alieni non fuere; nec absonum judicabitur, eos hominem sibi apprime notum, ac de Ordine nostro alias benemeritum, cum Divi Thomae a Villanueva, Augustiniani, in populorum utilitatem vitam quamdam scripserit, sollicitationibus saltem in illud opus impulsso, eique exemplaria operum subministrasse, et in eo exequendo munero non parum juvisse. Quod si nihil

horum acciderit, argumenta alia nobis suppetunt quibus nostrorum Patrum providentiam erga Luysii scripta satius probare possimus.

Quo tempore Franciscus Quevedo Luysii opera poetica collegit et in lucem edere parabat, id ipsum facere intendisse Patres Augustinianos constat; qui fortasse ab eo opere destitere, quod Francisci falso peritia indubia in hanc segetem ingredereetur. Nam inter poeticorum Luysii operum collectiones, quas P. Merino uti a se revisas enumerat, quaedam ab augustinianis Patribus elaborata memoratur, quae nomini ad id tempus referri potest, tum ex dicendi forma, tum ex ipsa collectionis inscriptione, in qua ipsa Luysii opera adhuc inedita supponuntur. Hispanam in Job Explanationem, quibusdam difficultatibus interrumpat, iterum nostrates typis mandare constituisse aperissimis probatur rationibus: nam varia MSS., juxta quae dictam Expositionem edere meditabantur, teste P. Merino, qui omnia accurate examinavit, licentias ad illam edendam eo tempore datas, ostendebant. Coeterum, non absque probabili ratione suspicatur nostratum in id munus iteratis conatus quadam difficultates graviores obstitisse, quam essent pecuniae sumptus, temporis inopportunitas aliave hujus generis; quas inter praecepit numerari fortasse veniat, quae ex animorum habitudine et scholarum similitate, res ad extremum deferentium, emerisse constat. Quibusdam, enim, angustiae mentis ac praejudiciis imbutis hominibus id temerarium ac ecclesiasticis vetitum legibus judicasse, tenaci et acrique animo pro viribus obstetisse traditur, ne opera Luysii, quibus sacra Biblia vernacule interpretabantur, juris publici fierent, suis que sollicitationibus ac relationibus needum id obtinuisse, sed ut ad Sti. Officii tribunal delatum Commentarium hispanicum in Job, censurae ac inquisitioni subjiceretur. Hinc, nostro quidem judicio, evenit ut, nostrates spe frustrati ac laboribus fracti, toto saeculo XVII et magna ex parte XVIII,

illa Luysii opera, etsi a doctoribus expedita, edere nequirent.

Qua negotii hujus dilatione alia etiam Luysii scripta periculis variisque vicibus exposita fuere, nec parum ex illis jacturae passa. Sed inter has Luysii rerum viciissitudines, certe eminent, praecipua recordatione dignaque habentur, quae illis acciderunt cum domus nostra Salmanticensis magna quadam ac improvisa conflagratione affecta fuit; igne, namque, in copiosam illius conventus librariam incurrente, quam stragam efficerit, ex festibus coevis potius deplorare quam exponere historici nostri quiverunt, qui, inter alia maxima quidem aestimatione digna, plurima etiam Mag. Legionensis scripta tunc perfrisse magno animi dolore lamentati sunt. Qua de causa autographorum Luysii, quibus ditatam Salmanticensis conventus librariam fuisse traditur, praesertim ad scripta latina spectantium, vix aliud postea inveniri poterat. Nam PP. ipsis Augustinianis Matritensibus, qui quanta cura in iis rebus foret impendenda, cuncta Luysii scripta colligere intenderunt, cum alter rebus, quam hac nostra tempestate, constitutis, nostrorum scriptis impia manu sparsis, nondum laborarent, plura alia authographa, quam a nobis enumerata, inveniendi potestatem amplius eis non fuisse, testantur ipsorum de hac re notae ac descriptions. Quod ad latina attinet scripta, si quaedam excipiuntur alieujus tractatus fragmenta, caetera alia, id est, fere omnia operum Luysii scripta, a praefatis PP. laudabili porro diligentia undique collecta, ex exemplaribus variis, pia ac fideli sed aliena manu descriptis desumpta fuere.

Sed ob id praecipue in nostratum animos egit hujusque damni consideratio, eosque potiori ratione impulit ad hujusmodi negotium celerius prosequendum, ne simili alia calamitate difficilis aut etiam impossibile illud evaderet. Certum enim est, ab hoc rerum Luysii plorabili casu nostrorum PP. conatus atque labores intensiores, vel certe

feliciores efficacioresque fuisse, quorum ope tandem aliqua Mag. Legionensis prodierunt opera; pluraque alia iterum collecta atque in editionem pene disposita fuere; supratisque, praeterea, eis difficultatibus, quae ex hominum praejudiciis, scholarumque contentionibus emanatae, uti diximus, hujus negotii operosiorem ac tardiorem expeditiōnem fecerant, pleno jam animi proposito illud ad finem perducendum procedi potuit. Quo in labore plerique nostrorum PP., doctrina vel ingenio percerentes, omnem facultatem diligentissime ac libenter impendisse traditur: sic liberum Job, poetice in hispanam linguam a Luysio nostro versum, perficiebat P. Didacus *González*, scholae poeticae Salmantinae, ac Religionis Augustinianae splendidissimum decus, additisque aliquot strophis ita illud absolvebat, ut vix ejus opera a Luysii labore distingui queat. Deinde P. Emmanuel *Vidal*, insignis theologus, nostrique Salmanticensis conventus doctissimus historiographus, Expositionem Job vernaculae scriptam, a Sti. Officii Inquisitoribus absque aliqua censurae nota, nostris tradi non tantum assequebatur, sed fortunatior, quam ejus praedecessores, in Luysii tandem gratiam et hispanarum litterarum utilitatem publici juris fecit. Nec multo post commentaria Canticorum hispane exaraata, quae ex peculiaribus temporum conditionibus antea produci nequivabant, legibus ad id ecclesiastica potestate statutis, contrario usu ac tate Praelatorum consensu abrogatis, in lucem denique edere licuit. Quibus addi poterit quorundam opusculorum impressio per id temporis facta, uti cujusdam responsionis, qua Luysius ab aliquorum aemulorum, illud Canticorum commentarium varie vellicantium, impugnationibus se vindicavit; nonnullarum etiam orationum latinarum, sollemnium quorundam factorum causa, ex commissione tum Praelatorum Ordinis, tum Universitatis Salmanticensis, habitarum. Sed in hoc altero opusculo edendo, PP. nostri nullam adhibuisse operam videntur. Horum enim editio

opusculorum nec prudenti animi consilio nec ea qua parerat diligentia ac studio in finem perducta est, practermissa etiam superiorum Ordinis, ac loci Ordinarii licentia.

Inter nosfrates, tamen, qui diligentius hanc rem expeditre curarunt, nullus profecto antecelluit P. Franciscum Méndez, Augustinianum Matritensem, eruditorum ignotum nemini. Noster, enim, Méndez, totam ejus impigram, supra quam diel possit, activitatem in id munus libertissime conferens, scripta Luysii ubi et apud quos essent sollicite investigavit; corundem undique, quae potuit, exemplaria concessit; aliorum vero, transcriptiones vel fieri curavit, vel etiam per se ipse fecit. Ita, igitur, ex varie scriptis duo versorum volumina efformavit; hispanae Ecclesiastes versionis, quod Luysii opus fere omnibus latebat exemplar sibi comparavit, typisque tradere proposuit sub titulo: *Perfectus Concionator (El Perfecto Predicador)*; ac operum latinorum collectionem, a P. Merino prosequitum, videtur ipse incepisse. Sed ex omnibus his nec minimum quidem scriptum, ipso vivente, prodit: nam, et si ex titulo cuidam Luysii operi propria P. Méndez manu imposito, inferre licet circa annum 1782 cum quadam librario Valentino (fortasse Monfort, aliorum Luysii operum editore) de Luysii latine scriptis edendis egisse, certum tamen est nihil tandem editum tunc temporis fuisse. Sed a P. Méndez in hac re labor, et si, praecipue quoad exemplaria colligenda, non ea, qua jus esset, discriminatione confectus videatur, cum ipse P. Méndez primo omnia, quae quoquammodo Luysio adscriberentur opera, congerero intenderet, posterius certa ab incertis discreturus, abs dubio ita posterioribus laboribus inservit, ut sine eo vix in quibusdam rebus utile quid fieri potuerit. Itaque, iis aliquis leviорibus defectibus ei donatis, quos quidem non ex imperito ac negligenti studio, sed ex animi candore ac peculiari proposito emanatos nobis semper visum est, ut P. Méndez debitam, pro ejus improba ac perutili ad hujus negotii expeditionem opera, com-

memorationem faceremus, aequitas ipsa postulabat. Id, præterea, in meritis P. Méndez ponи debet, quod iterum nostrorum animum et studium ad latina Luysii MSS., jam pridem oblitterata, vel saltem hispane scriptis postposita, proprio ipsius exemplo et opera traxit.

Post P. Méndez hujus rei expedienda munus in se P. Antonius Merino, Augustinianus etiam coenobiarcha Matritensis, doctissimus sane homo, suscepit. Qui, ut erat tenaci memoria, omnigena doctrina, expertoque judicio prædictus, illud ut ad optatum finem perducere omnes sperabant; et revera perduxisset, ni ei salus defuisse, nec eis vixisset temporus, quibus omnia ad id necessaria deerant: editorum scilicet facultas, lectorum favor, tranquillitas animi etc., sine quibus nemini unquam id absolvere licuit. His, tamen, difficultatibus impeditus, ab assumpto opere nunquam destitut, sed prout illi facultas erat, prosequi et in lucem ut educerent omni conatu laboravit. Latinorum Luysii operum exemplar a P. Méndez incepturn prosequutus fuit; quamplurimisque correctionibus et annotationibus auxit, ac pene perfecit; et si, ut fatetur ipsum, neque omnino correctum exstet, neque omnia Luysii latina complectantur. Ad eujus exemplaris normam MSS. Luysii opera edere in mente illi fuisse constat: nam fasciculi quibus exemplar efformatur, a Notariis publicis (anno 1817) signata omnia habent folia, et ad finem ejus Notarii de exemplari cum ejusdem MSS. originalibus conformitate, testimonium ferunt. Idem ipse P. Merino testatur, tam hispana Luysii opera quam latine scripta cedere propositum habuisse, ita ut in posterum omnia eximii Magistri opera, pro publico doctorum præsertim profectu, collectione accurate adlaborata continerentur. At in hispanica edendo id temporis laborisque insumere necesse fuit, ut ad latini in lucem educenda neutrum postea adesset: absoluta, enim, hispanorum operum editione, P. Merino, ut ipse lamentatur, oculorum aegritudine laborans, annorum onere,

vitaeque laboribus atritus peneque consumptus, politicis rerum vicissitudinibus ad impotentiam redactus, vix ultra in id muneris manus adjicere potuit. Quo autem animi dolore ab opere incepto desistere cogeretur, luculentiter testatur ipse in epistola ad P. Muñoz Capilla, Augustinianum Cordubensem, doctrina requo litteraria perillustrem. Itaque, Patris Merino industria, nullum latine Luysii scriptorum tandem prodisse est tenendum, etsi cuidam de hac re scriptori aliter visum fuerit; nam ipse P. Merino, quibusdam notis exemplari ab ipso et P. Méndez elaborato, propria, ut videtur, manu appositis, monet exemplar neque ad complementum potuisse perducere, neque fasciculos exaratos omni correctione, postremaque expolitione excultos esse. Quae, vero, in Luysii gratiam P. Merino fecit, maxima porro laudatione habent digna: ejus namque hispanorum Luysii operum editio, omnibus caeteris, tum antiquis, tum recentioribus absque dubio est anteferenda, neque minori aestimatione digna censenda sunt, pro latina scriptorum editione par diligentia ac sanum propositum.

Vix P. Merino ex hac vita ad meliorem revocato, eae rerum vicissitudines evenerunt, quae spem omnem institutum opus proseguendi penitus ademerent. Nostratibus, uti caeteris omnium Ordinum sodalibus contigit, e propriis domibus, sub libertatis colore imple tyranneque dejectis, bonis omnibus ipsaque communi vivendi ratione contra jus fasque spoliatis, mentem et animum ab illo opere tunc revocare necesse fuit. Id vero in tanta rerum perturbatione faustum accidit, quod Luysii scripta, tot nostratum laboribus collecta, in aliorum manus, qui imperite ea diriperent, vel ignare incerti emptoribus alienarent, non devenirent, sed ab universali, ut ita dicam, naufragio magna ex parte salva fuerint, nostrorum PP. cura nunquam satis laudanda. Ea, enim, uti plura alia ad Augustinianos Matritenses pertinentia, P. Josephus *La Canal*, etiam Augustinianus, vir doctrina insignis, secum duxit

et accurate asservavit, occasionem tamen illa edendi aliquando ad futuram minime desperans. Anno tamen 1840 rescribens ad supra laudatum P. Josephum Muñoz Capilla, horum Luysii scriptorum mentione facta, P. *La Canal* magnopere dolebat industriam omnem ad illa edenda hucusque adhibitam frustratam fuisse; idemque futurum in posterum timens, propositum se efformasse enuntiabat eorum eustodiā Regali Historicorum Academiae, cui ipse P. *La Canal* praeerat, committendi, ut ea hujus Instituti praesidio securius asservarentur. Quod et fecit. Post mortem P. *La Canal* Luysii scripta in illius Academiae potestatem devenerunt, ubi primo ad ejus Bibliothecas aulam, (*Florezianam* a P. Florez, Augustiniano clarissimo, cuius scripta ibi custodiebantur, dictam) aggregata, aliquibus ab hinc annis (1885), inordinata et conglomerata non sine magno animi dolore ipsi vidimus; nunc, vero, in ordinem D. Antonii Rodriguez Villa, ejusdem Instituti Bibliothecarii sollicitudine redigenda speramus.

Postremis, tamen, hisce annis, etsi nondum res ad pristinum feliciorum temporum statum sint restituta, temperata tamen revolutionis vi, religiosisque ordinibus aliquati libertate concessa, iterum scripta Luysii colligendi, omnique conatu ea demum edendi inter nostros studium exaruit, ubi primum certiores facti sunt Luysii scripta, a P. *La Canal* Regali Historicorum rerum Academiae commissa, in hujus Instituti Bibliotheca inveniri atque asservari. Primo, enim, Excmus. D. Fr. Thomas Cámara et Castro, Augustinianus, episcopus Salmanticensis, nondum ad Episcopatus fastigium evenctus, sed magisterium intra nostrorum collegiorum claustra peritissime exercens, illa perquisivit, magna ex parte adinvenit an. 1882. Neque multo post, nobis, de mandato superiorum nostrorum scripta in Biblioteca praelaudati Instituti contenta evolventibus, quaedam alia Luysii opera MSS. feliciter inveniri contigit; inter quae perantiquum codicem, lecturam *De Incarnatione am-*

pletecentom, ac exemplar PP. Méndez et Merino cura exaratum, septem fasciculis comprehensum, summo animi oblectamento deprehendimus. Itaque, ex his omnibus generalis transcriptio, Excmi. D. Thomae *Cámar* cura inculta, Rmi. P. Thyrsi López, S. Theologiae Mag., Rmoque. P. Commissario Apostolico a consilii, non parum progressa; nobis incubuit, qui quod scientiae eruditionisque dererat, labore atque diligentia supplere curavimus. Porro, ab anno 1883, quo illud oneris in nos suscepimus, nulla alterius negotii expeditio nos distinctories et onerationes quam ista reddit. Sed tempus, labores, ipsam salutis vim in opere prosequendo impendisse gaudemus, cum munificentia praesertim Excmi. P. *Cámar*, cooperationeque Illmorum. DD. Fr. Vincentii Pontes et *Cantelar*, episcopi Guadicensis, Arsenii *Campo* et *Monasterio*, episcopi Neocacerensis in insulis Philippinis, et Josephi López et *Mendoza*, episcopi Jacensis, Augustinianorum, Luyssi tandem latina scripta, in lucem proferre intueamur.

Ut, vero, ex quibus fontibus desumptum exemplar nostrum sit aperiamus, et ad quorumque scriptorum normam collectio a nobis efformata demum edatur, quamdam MSS. omnium, quae nobis consulere licuit, notitiam brevi praemitemus; ipsa MSS. sub eis litteris notantes, quibus in posterum, ut clarificati et ordini satis fiat, cum de illis incidat sermo, designabuntur. Cum, tamen, MSS. quae ad exemplar nostrum constituendum congressimus, non omnia ad Bibliothecam Reg. Historicorum Academias pertineant, sed quaedam, licet numero et momento illis longe inferiora, in quibusdam alius Bibliothecis asserventur, aliqua distinctione inter utraque adhibita, ea describere juvabit. Itaque quae Luyssi MSS. in Biblioteca praefatae Academicæ inveniuntur, haec sunt scilicet:

A. Volumen in 4.º, infoliatum; tegmine pergameneo cooptum. Videtur a quodam Luyssi alumno ex ipsa cathedrae auditione descriptum, ut conjicere licet ex anno-

tationibus hinc inde sparsis, quibus lecturae cursus varia que illius incidentia notantur. Attamen ex linearum ac marginum regularitate inferunt exemplar non raptim, uti ab scholaribus transcribi Magistrorum lecturas in ipsa cathedra necesse est, sed paulatim confectum fuisse, fortasse juxta primaeval scholaris transcriptionem ex Luyssi auditione statim factam. Cacterum in exemplari scribendo, sui temporis morem sequutus, pleraque verba imperfecte ac compendiarie tantum scriba notare solet, qui tamen vocis desinuentiam quodam signo indicat. Cum lacuna aliqua interrupitur transcriptio, ut aliquando, raro tamen, accidit, scriba ipse apposita nota: *nihil deest*, integrum esse lecturam testatur. Denique, quod ad exemplaris materialis descriptionem attinet, peracta videtur imperite ac negligenter, si ortographica errata pensentur, quae multiplicia ac pergravia sunt, et sintaxis defectus, qui rariores licet sint, et ipsi hinc inde inveniuntur, et inexpertam accusant scribae manum. Confinet: *In Ecclesiastem* (expositio incompleta).—*In Epistol. II ad Thessalonenses* (commentarium etiam imperfectum).—*In Abdiam*.—*In Psalmos LVII et LXVII*.—*In Canticum Moysis*.—*Super verba: Deum nemo vidit unquam* (fragmentum lecturae a P. Guevara habitae Luyssi vicem gerente). Signatur: 10-10-5.

B. Tomus in 4.º, infoliatus, pergameneo involucro tectus. Tot ab scribis videtur exaratum, exemplar istud, quot in illo continentur scripta. Omnia, tamen, ad finem seculi XVI referri poterunt. Quae certo et absque ulla dubitatione Mag. Legionensis adscribi debeant, praeter tractatum *De Incarnatione*, nulla alia, nostra quidem sententia, in isto volumine continentur. Hujus vero tractatus scriptio, etsi ab alio scriba confecta, quasdam habet cum superiori codice A notas communes: regularitas, scilicet, marginum ac linearum constanter servata; verba etiam compendiarie plerumque transcripta; neque errata denique grammaticalia desunt, etsi rariora quam in illo alio

codice inveniantur. Fortasse et istud exemplar a quodam Luysii alumno descriptum fuerit ex notationibus, in ipsa cathedra ad Luysii auditionem signatis. Continet: *De incarnatione (Commentaria in Durandum, super librum III Sententiarum, distinet. I-XX).* — *De Adoracione Christi* (fragmentum ejusdem quaestione, num. 29 notatae, ignoto auctore). — *De Sacramentis* (tractatus anonus, quaestiones LX-LXXIV juxta ordinem Summae Theologicae D. Thomae complectens). Invenitur sub signature: 10-10-6.

C. Volumen, varie foliatum, in 4.º; pergamente tectum. Scripta hujus codicis, uti a pluribus manibus delineata, vario literarum charactere insigniuntur. Ad causam, Luysio a Sto. Inquisitionis Officio ob delationem inequitatam, pertinuisse omnia, in eoque processu veluti corpus delicti, uti ajunt, exhibita fuisse evidenter, quod titulus exemplaris ipse indicat, qui ita inscribitur: *Papeles pertenecientes á la causa del M. Fr. Luis de Leon.* Praecipua opuscula in illo contenta, nam extant aliqua documenta breviora, quorum suo loco memoria fiet, haec sunt: *Exposición de los Cantares (Explanatio in Cantica, hispane exarata).* — *De Vulgata editione*, sub quo nomine quoddam scriptum anepigraphum designamus, ab ipso Luysio descriptum (Continet summatis doctrinam, quam Luysius circa Vulgatae auctoritatem, in lectura cui titulus: *De Fide*, ante exposuerat, quibusdam acriter contradicentibus; estque ad finem subscriptum a DD. Complutensis Velaquez, Barrionuevo et Valbás, qui illud in genere approbant). — *De Vulgata editione* (exemplar anepigraphum praecedentis autographi), subscriptum atque absolute approbatum a perinsignibus PP. Augustiniensibus Villarcencio et Veracruz). — *De Vulgata editione* (Exemplar alterum, etiam anepigraphum, supralandati autographi). *De Sacra Scriptura.* (Exemplar, quod, circa leciuram *De Fide*, a Luysio habitam, dubia quadam ad varios S. Scripturae textus expectantia continet: annotationibus marginalibus, quibus scatet vi-

detur exemplar id ipsum esse, quod ab aemulis Luysii Inquisitorum judicio delatum fuit). *Oratio Sancto Augustino dicta*, in cuius fine haec autographa verba apparent: *El dho Señor Inquisidor la huuo por presentado, y lo mando poner en su proceso, y amonestado fue llevado a su carcel. Passo ante mi Boliuar S.^o* Signatura: 10-10-5.

D. Tomus in 4.º, pergamo involutus; foliatus tantum ex parte. Varia scriptorum Luysii exemplaria continet, non una eadem manu confecta, nec eodem proinde characterum stylo efformata. Quae, igitur, is Codex continet, alia inedita, alia jam excusa, haec scilicet sunt: *In Ecclesiastem* (exemplar studiose ac perite exaratum, characterum nitiditate, regularitate marginum, praesertimque descriptionis fidilitate praecepit commendabile. Est tamen imperfectum). — *In Canticum Moysis* (fragmentum autographum hujus commentarii quamplurimis correctionibus ab ipso Luysio expositum). — *In Psalmum, xv* (ignoti auctoris opus). — *In Psalmum, xvi* (ignoti auctore). — *In Psalmum XVIII* (ignoti auctoris exemplar imperfectum). — *In Psalmum CXLV* (fragmentum ignoti auctoris). — *In Psalmum XXVIII* (Exemplar expositionis Luysio jure adscriptae). — *Exposición de los Cantares (Commentaria in Cantica Canticorum, hispane scripta).* — *De utriusque Agni immolationis legitimo tempore* (exemplar editionis salmantinae anno 1592 excusae apud Petrum Lasso). Signatur: 10-10-5.

E. Volumen 150 circiter paginarum in 4.º, corio involutum. Exemplar circa finem saeculi XVIII fortassis exaratum curaque nimia, ut videatur, scriptum, si nempe ex externa ejus forma illud judicemus. Quasdam in textum correctiones inductas fuisse testantur scholia varia ad ejus calcem addita. Ex inscriptione primis foliis apposita, quae ita se habet: *Alearez—Maestrescuelas—de Baza, conjicere licet, id exemplar in usum fuisse D. Petro Alearez et Gutierrez Colegialis Ecclesiae Bazae Magistro scholarum, homini doctrina insigni, ac P. Merino avito amicitiae vinculo*

conjuncto. Has complectitur orationes latinas: *In exequis Dominici Soto*.—*In laudem D. Augustini*. Notatur signo: 10-10-6.

F. Tomus infoliatus in 4.º; chartaceo involucro copertus. Exemplar, quod ad extremam XVIII saeculi periodum referri omnino debet. Manuscrita hujus codicis pars, nam quoddam praeterita impressum continet, notanda negligentia videtur peracta. Complectitur itaque hic Codex: *De Sacra Scriptura* (exemplar, quod quæstiones circa variis S. Scripturæ textus a Luysio in lectura *De Fide* expositas, continet. P. Mendez, cuius videtur esse tum tractatus inscriptio, tum quaedam in illum praefatio hispane scripta, hunc illi titulum non satis accurate apposuit: *De Vulgata editione*.—*Respuesta que desde su prisión da sus émulos el M. Fr. Luis de Leon (M. Fr. L. Legionensis ad quosdam ejus émulos responsio*, hispane scripta; exemplar editionis salmantinæ, anno 1798 excusac). Signatura: 10-10-6.

Praeter memorata Luysii scriptorum exemplaria, quae in præclaudata Regalis Academiacæ Bibliotheca, ex P. Jos. La Canal commissione asservantur, imbi etiam exstat generalis horum scriptorum transcriptio a P. Mendez accepta Patrisque Merino studio insequuta; quæ septem fasciculis in folio constare nunc usque invenimus, licet nobis prudens obveniat dubium, sitne aliquis alius, qui inquisitionem nostram, nostraque in hac re studia aufugerit, cum in memoratis fasciculis non omnia Luysii continantur scripta. Caeterum, quos fasciculos extare constat, ac recensere juvat, Notariorum subscriptione ad publicam fidem firmatos atque edi permisso, haec continent Luysii opera:—I. 240 pagellarum, *In Ecclesiastem*. (Explanatione latine scripta).—II. *In Ecclesiastem*, plus 250 pagellis constans (Ejusdem Commentarii alterum exemplar).—III. *El Perfecto Predicador* 243 pagellis (præfatae expositionis versio hispana).—IV. 134 pag. *In Psalmum XXVIII; De utriusque agni*, etc.; *In Canticum Moysis*.—V. (134 pag.) *In*

Epistolam II ad ThessalonICENSES; *In Psalmum LVII*; *In Psalmum LXVII*.—VI. (170 pag.) *De Sacra Scriptura; De Conciliis; De auctoritate Papæ*.—VII. (234 pag.) *Quæstiones variae: De Calendarii emendatione*. Fasciculi I, IV et V Notarii N. Sierra subscriptione, die 1 Junni ann. 1817 data, roborantur; fasciculus VII a notario N. Marin die 16 Augusti ejusdem anni subscribitur. Caeteri vero censura ac ligencias carent.

Alia, tamen, Luysii scripta in aliis, tum publicis, tum privatis bibliothecis asservantur, quorum numerationem, quoad nobis liceat, superiorum descriptioni annexemur, incepit prosequiti ordinem. Ea, vero, sunt quæ sequuntur:

G. Volumen 215 foliorum in 4.º, pergamo coopertum, cura P. Ajofrin anno 1632 concinnatum fuisse patet ex quadam hujus P. animadversione, codici apposita. Juxta notam a P. Petro Fernández Augustiniano, nobis traditam, quam postea ipsi nos comprobavimus, plura variorum auctorum sacra commentaria in hoc codice comprehenduntur, inter quae *Explanationes* Luysii in Ecclesiastem exemplar quoddam continetur (fol. 48-131), ejusdem, ut videtur, P. Ajofrin, sollicitudine circa præfatum annum 1632 exaratum. His, praeterea, opusculis una eademque manu descriptis, id volumen constat: *Super 4.^m cap. Matthæi* (auctore D. Joanne Cantero).—*In Ecclesiastem* (opus Luysii, imperfектum).—*In Jonam* (auctore P. Cipriano, forsitan de la Huerga, Doctore complutensi, percelebrique expositor).—*In Nahum* (ejusdem P. Cipriani opus).—*In Psalmum XLIV* (commentarium eidem P. Cipriano etiam adscriptum).—*Super parabolæ ac prædicacionem Jesu Christi* (tractatus præfati D. Joannis Cantero). Asservatur Matriti in Biblioteca Nationali, sub signatura: B-159.

H. Tomus 380 fere foliorum in 4.º, corio coopertus. Variis scriptis constat, a diversis etiam scribis exaratis, quae isto ordine continentur: I. *Interpretatio Bulæ crucia-*

tae (fol. 1-16), ignoti auctoris opus.—*De Fide* (fol. 17-148), (Adscribit hoc opus Mag. Legionensis, cuius profecto videatur esse saltem doctrina in illo exposita. Servatur in descriptione quaedam linearum ac marginum aequalitas; verba insuper summatim scribuntur; quo non parum iste codex exemplaribus, quae superius quibusdam Luysii alumnis adjudicavimus, assimilatur: Sed imperitius ac negligenter confectum esse patet).—*De spe;* (fol. 149-213), Tractatus anonus, qui cum praecedenti *De Fide* connectitur.—*De charitate,* (fol. 214 et sequent.) Opus anonus, quo praecedentia *De Fide et spe* perficiuntur. Invenitur in Regali Biblioth. Escorialensi, signatum: O-111-32.

I. Volumen 181 foliorum in 4.º Sed in eo comprehensa alia scripta et annexa fuisse videntur, nam foliatio hujus codicis a folio 399 incipit, explicitque folio 590. Ex nota, quam D. Joaquim Hazañas, doctus scriptor, nobisque amicitiae vinculo copulatus, qui eam perite ac diligenter desumpsit atque ad nos pervenire studiose ac benevolole fecit: continet exemplar istud opusculta hic assignanda, scilicet: *In III partem D. Thome* (commentaria Luysii adscripta, quae tamen tres primas hujus Partis quaestiones tantum complectuntur).—*In epistol. I ad Corinthios* (imperfectum ignotique auctoris opus).—*In Genesim* (ignoto auctore).—*In Psalmos* (ignoti auctoris commentator imperfecta).—Aliaque minoris momenti. Signatur: E. 4.º, 465-18.

J. Volumen 60 circiter foliorum in 4.º, sub tegmine pergamenteo. In usum P. Augustino Núñez, Augustiniano, in domu nostra Secoyensi Concionatori, fuisse, ex quibusdam adjunctis conjectur; ac fortasse propria manu P. Núñez exaratum. Exemplaria, igitur, scriptorum in hoc volumine contenta, ad finem saeculi XVIII vel praesentis initium, qua aetate praeformatus P. Núñez vixit, referri omnino debebunt. Continet sequentia:—I. *Oratio habita in Comitiis Provincialibus* (oratio latina, Luysio adjudicata).—II. *Annotationes in eandem* (ipsius P. Núñez opus).—

Breve Pii VI ad Gallos.—*Reflexiones circa Gallos hodiernos.*—*Sententiae morales.* (Postrema haec, ut patet, nullam ad Luysium relationem dicunt). Extat hodie in Bibliotheca nostri Collegii Vallisoletani, sectioni mss. addictum.

K. Tomus 60 fere foliorum in 4.º, pergamenteo cooperatus. E variis documentis, quae, ne perirint, etsi parvi momenti nobis viderentur, ipsi congeressimus, illum efformari curavimus. Praecipua ejus opuscula haec sunt: *De Legibus* (Cujusdam lectureae Luysio adscriptae fragmentum, forsan initio hujus saeculi exaratum).—*Apologia pro scriptis Stae. Theresiae* (Luysii opusculum, ab ipso, ut videtur, P. Méndez descriptum, ex exemplari impresso).—III. *Correcciones de las poesías de Fr. Luis* (Poeticorum Luysii operum emendationes, studio Philippi Leon et Guerra, modesti sane auctoris, ex proprio ingenio, non vero ex antiquioribus codicibus, nostris diebus confectae, nobisque ab ipso auctore communicatae: parvi proinde pretii opus).—*Dedicatoria á las MM. Priora Ana de Jesús y RR. MM. Carmelitas.* (M. Annae de Jesu, caeterisque MM. conventus Carmelitarum Discalceatorum Matritensis hispani in Job Commentarii dedicatio: exemplar excussum).—*Extracto del expediente seguido para hallar los restos de Fr. Luis de Leon.* (Processi ad Luysii exuvia invenienda instituti compendium: exemplar excusum Salmanticae, anno 1856); ex libris P. Dominici Olavarria. Nunc inter opera et scripta ad ephemeridem *La Ciudad de Dios* pertinentia, apud regale S. Laurentii Escorialensis Monasterium asservatur.

L. Libellus 68 folior, in 4.º. Ex actis originalibus videtur transcriptus ad finem saeculi XVI (1578). Documenta continet ad judicium Universitatis Salmanticensis circa Calendarii reformationem pertinentia, quorum praecipua haec sunt: *Academiae Salmanticensis Gregorio XIII de Calendarii reformatione consulti Reponsum* (Aliorum Doctorum autographis subscriptionibus signatum).—*Academiae Salmanticensis de restitutione Calendarii votum ad Pont. Max. Leo-*

nem X et Ferdinandum regem Catholicum anno 1515 missum.
(Transcriptio responsonis praefato anno datae).—*Ad Sum.*
P. Gregorium XIII epistola. (Qua Doctores Salmantenses
negotii commissi rationem reddunt.—*Carta a Felipe II* (Ad
Philippum II epistola a Doctoribus Salmantensibus data,
ut eum responsonis ad S. Pont. missae conscientia facerent).
Quaedam istorum Luysio adscribuntur, quem in hujus
negotii expeditione aliquam habuisse partem ex ipso codice
liquet. Asservatur exempliar in bibliotheca Universitatis
Salmanticensis.

Codicibus enumeratis, quorum ope nostram Luysii
scriptorum confidemus editionem, nonnulla animadverte-
re superest, quae in eorum exemplaribus relegendis et
edendis rationem inseguantur lectoribus patefaciant. Pri-
mum, igitur, omnium, ut susceptum negotium rite absolu-
posset, id nostri muneric duximus, ut inter tot scripta
Luysio nostro indiscernimatum adjudicata, hujusmodi judi-
cium atque selectio demum fieret, quibus certa ab incertis,
indubia a dubiis vel probabilitibus prorsus discernerentur.
Quo peracto, non nisi quae plena certitudine Magistro Le-
gionensi adscribere licuisset, intra hujus collectionis cor-
pus, quasi Luysii nostri authentica essent opera, includere
constituumus: caetera, vero, quae Luysio tribuerentur, vel
anonima inter Luysii scripta existerent, si ea vel nullo
modo, vel dubie, aut etiam probabilitum tantum Luysium
auctorem habere constaret, in appendicem cujusque volu-
minis, quo illis opportunior locus esset, justa, si placet,
severitate, rejecimus. Mox quae inter varia exemplaria
essent praferenda, expendere oportuit: qua inquisitio-
ne non una eademque ratio erat constanter adhibenda:
caeteris paribus, antiquiorem codicem ad nostram editio-
nem praferendum censuimus; sed si aliqua de causa ali-
ter extimare nobis visum est, uti nonnumquam accidit, ad
exemplaris correctionem una cum ejusdem fidelitate sem-
per attendimus. Ampliorem hujus nostri consilii rationem,

prout sessa offerat occasio, iterum reddemus. Textum praeterea MSS., quem pro exemplaribus sumpsimus, omni sollici-
tudine hac nostra editione ad litteram plane immutatum
producere volumus, nisi quod scribarum negligentiae evi-
denter esset tribuendum, ut errata ortographica, graviores
sintaxis defectus, etc.: addita vero omnia intra parenthe-
sim inclusimus, vel proœmis quibusdam, brevioribusque
scholis, ad calcem textus appositis; neque ex propria
interpretatione, sed, quod id fieri potuit, juxta aliorum
codicem lectionem perfici curavimus. Denique, Luysii in
citando morem revereri religiose censuimus, qui ea liber-
tate auctoritatem S. Scripturae, et aliorum auctorum, tum
ecclesiasticorum, tum profanorum, pleniusque refert, ut
nonnisi ad sententiam attendere videatur, ipsius litterae
pene oblitus; quod lectoribus edicere maxime volumus,
ne, cum allegationes aut textus adducti, differre animad-
verterent, id incuriae aut infidelitati in hac editione con-
ficienda, non vero auctoris ingenio aut consuetudini tri-
buant.

Neque huic generali in latiu Luysii opera praefationi
finem imponemus, quin grati animi nostri iis omnibus tes-
tificationem exhibeamus, quorum ope uti necesse fuit, ut
Mag. Legionensis scripta, praescerptim inedita, colligi, trans-
scribi ac tandem prodi quirent in lucem; qui, certe, per-
plures fuere. Liceat, tamen, nobis eorum speciatim memi-
nisce, qui præcipua quadam ratione, laborem, consilium
vel favorem suum liberali sane animo praesiantes, in hu-
jus negotii expeditionem, ac secundum exitum, plus operis
contulerant: Excum, scilicet, D. Fr. Thomam *Cámarę*
et *Castro*, Augustinianum, Episcopum Salmantensem,
qui id opus non tantum consilio, ac stimulus fovit, sed
etiam illius peragendi in se præcipue suscepit; Illmos, ac
Rvmos. DD. Fr. *Vincentium Pontes et Cantelar*, episcopum
Guadicensem, Fr. *Arsenium Campo et Monasterio*, episco-
pum Neocacerensem (in Philippinis Insulis), ac Fr. Jose-

XXX M. FR. LUYSII LEGIONENSIS OPERA

phum *López et Mendoza*, episcopum Jacensem, qui omnes, augustiniani nominis decus promovendi studiosi, largitate omni commendatione digna, una cum Exemo D. Fr. Thoma *Cámaras et Castro*, Episcopo Salmanticensi, sumptus editioni necessarios libenti animo suffragantur. Alia quidem ratione commemorandi veniunt Exemi. DD. Aurelianus *Fernández Guerra*, et Antonius *Maria Fabié*, doctissimi Regalium Academiarum pro rebus literariis et historicis socii, quorum favore, ut exemplaria scriptorum Luysii consuli ac transcribi possent, usi sumus; nec non Rvmus. P. Fr. Emmanuel *Diez González*, Augustinensium hispanorum Commissarius Generalis Apostolicus, quem in his, scilicet in caeteris rebus ad studiorum cultum spectantibus, benevolum valde ac faventem semper sumus experti. Sed nefas supra modum esset nomina praeterire Rvmi. P. Thyrssi *López*, Rvmo. P. Commissario Apostolico a consiliis, cuius omnigenam eruditissimum linguaeque latinae peritiam in hoc opere confidendo passim mutuavimus; Nost. PP. Vincentii *Fernández* et Eustasii *Esteban*, qui in graecis allegationibus, et Honorati *Del Val* et Petri *Lozano*, qui in hebraicis supplendis aut comprobandi perplurimum nos ad juverunt: denique D. *Fabiani Ruano* perdocti in Salmanticensi Instituto professoris, cui typographiae textus correctiones saepe commissae sunt. Quorum omnium aut favori aut industriae, ut Luysii scripta tandem in lucem proferantur, certe debebitur, quae aliqui inedita, doctorum dolore, in saecula permanerent, vel etiam, ut pluribus contigit, deperirent.

Reg. Monasterio Escorialensi prima Julii an. 1891.

Fr. *Marcellinus Gutiérrez*

AUGUSTINIANUS.